

Utredning av hur fondbolag, förvaltare av alternativa investeringsfonder och tillhandahållare av investeringstjänster har organiserat compliancefunktioner som lagts ut

Innehåll

1 Utredningens bakgrund, syfte och viktiga iakttagelser	2
2 Utläggning av compliancefunktionen	4
3 Compliancefunktionens resurser	5
4 Compliancefunktionens verksamhetsprinciper	8
5 Compliancefunktionens uppgifter	9
6 Styrelsens roll i organiseringen av den interna kontrollen	12
7 Skyldighet att göra en lämplighetsbedömning	14

Författare

Heidi Tähtinen/heidi.tahtinen(at)fiva.fi eller tfn +358 9 183 5314

Hannele Alanen/hannele.alanen(at)fiva.fi eller tfn +358 9 183 5292

1 Utredningens bakgrund, syfte och viktiga iakttagelser

Bakgrund och syfte

Finansinspektionen har bedömt organiseringen och kvaliteten av compliancefunktion som värdepappersföretag, fondbolag och förvaltare av alternativa investeringsfonder (AIF-förvaltare) har lagt ut. Syftet med utredningen var att reda ut på vilket sätt den utlagda compliancefunktionen och dess uppgifter är organiserade, om det reserverats tillräckliga kvantitativa och kvalitativa resurser samt på vilket sätt den utlagda funktionen övervakas. Utredningen bygger på Finansinspektionens iakttagelse i samband med tillsynen om att det blir allt vanligare att bolagen lägger ut compliancefunktionen.¹

Utredningen grundar sig på Finansinspektionens årsenkät bland tillståndspliktiga aktörer² på våren 2022 samt på den separata enkäten på sommaren 2022 som besvarades av sådana tillståndspliktiga värdepappersföretag, fondbolag och AIF-förvaltare som helt eller delvis lagt ut sin compliancefunktion utanför bolaget eller koncernen. Finansinspektionen har föregående gång rett ut organiseringen av dessa tillsynsobjekts compliancefunktion i en tematisk bedömning år 2017.³

Enkäten besvarades av totalt 28 tillsynsobjekt. Fastän utredningen koncentrerar sig till compliancefunktioner som lagts ut utanför koncernen, är Finansinspektionens ståndpunkter till stor del även tillämpliga på utläggningar inom koncernen samt på situationer där compliancefunktionen inte har lagts ut.

Viktiga iakttagelser och brister

Utifrån utredningen anser Finansinspektionen att den utlagda compliancefunktionen inte har varit av tillräckligt hög kvalitet. Finansinspektionen observerade i sin utredning att det fanns brister i hur samtliga tillsynsobjekt hade organiserat den utlagda compliancefunktionen.

De viktigaste iakttagelserna och bristerna var:

1. *Det fanns brister i compliancefunktionens tidsanvändning, resursering, kompetens och organisering*
 - En compliance officer som sköter utlagd verksamhet har inte tillräckligt med tid och kompetens att sköta sina uppgifter, eftersom compliance inte i tillräcklig grad har skött alla de uppgifter som ankommer på den.
 - Utlagd compliance är inte i tillräcklig grad anträffbar eller närvarande i den dagliga verksamheten i de bolag som den övervakar i genomförandet av uppgiften. Största delen av övervakningen görs som skrivbordsövningar (Table-top-övningar).
 - Compliancefunktionen blandas ihop med i synnerhet de juridiska uppgifterna. Compliancefunktionen har även andra uppgifter i det bolag som den övervakar.
 - Den andel av compliancefunktionen som blir kvar i bolaget vid delvis utläggning har inte definierats tillräckligt tydligt.
 - Den utlagda compliancefunktionen är inte i tillräcklig grad närvarande på styrelsens sammanträden som behandlar compliancefunktionens verksamhet (bl.a. riskbedömning, övervakningsprogram, rapportering).
 - Det finns brister i kompetensen hos de ansvariga för compliance i tillsynsobjekten.

¹ Finansinspektionens årsenkät 2022: 31 av 38 fondaktörer har lagt ut regelefterlevnadsfunktionen inom eller utanför koncernen. 30 av 44 värdepappersföretag har lagt ut funktionen inom eller utanför koncernen.

² Tillståndspliktiga AIF-förvaltare, fondbolag och värdepappersföretag

³ <https://www.finanssivalvonta.fi/sv/press--publicerat/tillsynsmeddelanden/2017/finansinspektionen-har-bedomt-vardepappersforetags-fondbolaqs-och-aif-forvaltares-regelefterlevnads-funktions-organisation-och-kvalitet/>

2. *Compliancefunktionen sköter inte alla sina uppgifter på det sätt som regleringen förutsätter*
 - Det finns många brister i innehållet vad gäller rapporteringen om compliance.
 - Compliancefunktionen upprättar i huvudsak regleringsöversikter för styrelsen och deltar i uppdateringen av anvisningar. Funktionens kontroll- och övervakningsuppgifter saknas antingen helt eller delvis.
3. *Bolagens styrelsearbete behöver utvecklas*
 - Tillsynsobjektens styrelser bedömer inte i tillräcklig grad vilka resurser compliancefunktionen behöver eller dess effektivitet.
 - Styrelserna har inte tillräcklig kompetens för att bedöma eller ifrågasätta funktionens tillräcklighet och relevans.

God praxis

God praxis vid organiseringen av compliancefunktionen som Finansinspektionen observerat i utredningen eller den fortlöpande tillsynen:

- Tillsynsobjektet har en egen compliancefunktion för att säkerställa funktionens bestående karaktär och för att funktionen aktivt ska kunna delta i bolagets dagliga verksamhet.
- Den person som sköter den utlagda compliancefunktionen har en ersättare i företaget som tillhandahåller tjänsten för att trygga funktionens kontinuitet.
- Bolaget har skilt åt upphandlingen av juridiska tjänster och upphandlingen av compliancetjänster.
- Styrelsen har tillräcklig kompetens och förståelse för compliancearbetet.
- Compliancefunktionen rapporterar och deltar i styrelsemötena varje kvartal.
- Styrelseledamöternas frågor till compliance officern samt kommentarer och slutledningar vad gäller de frågor som behandlas på mötena antecknas i styrelseprotokollen eller i bilagorna till dem.

Reglering

Bestämmelser om tillsynsobjektens compliancefunktion finns i EU-regleringen och i den nationella lagstiftningen om de olika typerna av tillsynsobjekt.

Reglering som gäller värdepappersföretag och fondbolag som tillhandahåller investeringstjänster samt förvaltare av alternativa investeringsfonder:

- Lagen om investeringstjänster 747/2012
- Kommissionens delegerade förordning (EU) 2015/565, särskilt artiklarna 22, 25, 26 och 31
- Finansinspektionens föreskrifter och anvisningar 7/2018
- Riktlinjer om vissa aspekter av kraven för funktionen för regelefterlevnad enligt MiFID (ESMA35-36-1952), nedan ESMA:s riktlinjer
- Riktlinjer för intern styrning enligt direktiv (EU) 2019/2034 (EBA/GL/2021/14)

Reglering som gäller fondbolag:

- Lag om placeringsfonder 213/2019
- Kommissionens direktiv 2010/43/EU, särskilt artikel 10

Reglering som gäller AIF-förvaltare:

- Lag om förvaltare av alternativa investeringsfonder 162/2014
- Kommissionens delegerade förordning (EU) 231/2013, särskilt artikel 61

Principerna i regleringen om olika tillsynsobjekt har samma innehåll. Fastän riktlinjerna endast gäller tillhandahållare av investeringstjänster, ska alla tillsynsobjekt i tillämpliga delar eftersträva den nivå som anges för tillhandahållare av investeringstjänster i de ovan nämnda riktlinjerna då de organiserar compliancefunktionen. ESMA har också behandlat organiseringen av funktionen för regelefterlevnad i sina uttalanden om Brexit vad gäller fondbolag, AIF-förvaltare och tillhandahållare av investeringstjänster.⁴

2 Utläggning av compliancefunktionen

Allmänna förutsättningar för utläggning

Compliancefunktionen, dvs. den funktion som ansvarar för att bestämmelser och interna verksamhetsprinciper följs, är en central del av en tillförlitlig förvaltning och intern kontroll i tillsynsobjekten. En stark och oberoende compliancefunktion med tillräckliga resurser ligger både i bolagens och tillsynsmyndigheternas gemensamma intresse. Då compliancefunktionen fungerar ändamålsenligt säkerställer och stärker den en ansvarsfull och tillförlitlig verksamhetsmiljö både för bolagets ledning, arbetstagare och för kundkretsen.

Tillsynsobjektet kan lägga ut compliancefunktionen helt eller delvis. Tillsynsobjektet ska även då försäkra sig om att alla krav på compliancefunktionen och de allmänna förutsättningarna för utläggning uppfylls.

Dessutom ska tillsynsobjektet se till att compliancefunktionen bevarar sin bestående karaktär. Utläggningen får inte försvåra bolagets interna kontroll.

Tillsynsobjektet ska försäkra sig om att den aktör som sköter den utlagda funktionen har tillräckliga resurser och tillräcklig yrkesskicklighet, samt ekonomisk funktionsförmåga. Det ska ingå ett skriftligt avtal om utläggning av verksamheten, i vilket det redogörs för de utlagda uppgifterna inom regelefterlevnadsfunktionen samt om tjänsteleverantörens befogenheter, rättigheter att få uppgifter och om rapporteringen till det företag som den övervakar.

Tillsynsobjektets högsta ledning är ansvarig för den fortlöpande uppföljningen, övervakningen och bedömningen av de utlagda uppgifterna och för riskhanteringen i anslutning till utläggningen. Fastän högsta ledningen ansvarar för organiseringen av en lämplig verksamhet som följer kraven och för övervakningen av dess effektivitet, ska compliancefunktionen sköta sina uppgifter oberoende i förhållande till högsta ledning och bolagets andra enheter.

Den complianceansvariga i tillsynsobjektet

I alla tillståndspliktiga bolag ska det finnas en namngiven complianceansvarig också i de fall då bolaget har lagt ut sin compliancefunktion. Detta gäller även situationer där utläggningen sker inom koncernen. Enligt Finansinspektionen får den person som ansvarar för den oberoende övervakningsfunktionen inte stå i beroendeförhållande till bolagets affärsverksamhet. Således kan den person som övervakar den utlagda compliancefunktionen inte komma från affärsverksamheten, eftersom affärsverksamheten inte får ge compliancefunktionen anvisningar eller på annat sätt inverka på hur personerna i fråga sköter sina uppgifter. Verkställande direktören kan således inte vara ansvarig person för compliancefunktionen.

⁴ Uttalande som gäller tillhandahållare av investeringstjänster: [esma35-43-762 opinion to support supervisory convergence in the area of investment firms in the context of the united kingdom withdrawing from the european union.pdf \(europa.eu\)](#). Uttalande som gäller fondbolag och AIF-förvaltare: [esma34-45-344 opinion to support supervisory convergence in the area of investment management in the context of the united kingdom withdrawing from the european union.pdf \(europa.eu\)](#)

Dessutom ska intressekonflikter i anknytning till den complianceansvarigas uppgifter undvikas. Om intressekonflikter inte kan undvikas, ska de bedömas och övervakas på lämpligt sätt.

Den person som ansvarar för övervakningen av utläggningen förutsätts ha sakkunskap och kompetens om compliancefunktionen samt faktiska och tillräckliga resurser för att effektivt övervaka och bedöma den utlagda funktionen. Det kan således inte vara fråga om enbart en formell roll. Den complianceansvariga ska också upprätthålla sin förståelse för och sin kompetens om compliancefunktionens uppgifter och ansvarsområden med regelbunden utbildning. Bolagets complianceansvariga kan inte trovärdigt fungera som ersättare för den utlagda compliancefunktionen, om personen inte har tillräcklig kompetens eller resurser för att sköta uppgiften. Dessutom ska det i tillsynsobjektet finnas viktig kompetens om den utlagda funktionen, så att bolaget vid behov kan återta funktionen att skötas internt, såvida bolaget inte ännu har beredskap att överföra funktionen att skötas av en annan tjänsteleverantör.

I utredningen observerade Finansinspektionen att tillsynsobjekten saknade viktig kompetens om compliancefunktionen och dess uppgifter. I många bolag var den complianceansvarigas roll endast formell, och personen hade inte tillräcklig kompetens att sköta uppgiften.

Utläggning av compliancefunktionen inom koncernen

Om tillsynsobjektet hör till en koncern, har varje tillståndspliktigt bolag i gruppen självständigt ansvar för compliancefunktionen. Även om tillsynsobjektet lägger ut uppgifter i anslutning till compliancefunktionen på ett annat bolag som hör till gruppen, ska varje bolag självt säkerställa att risken förknippad med kravet på att följa reglerna fortfarande övervakas i det aktuella bolaget. Utläggning av compliancefunktionen inom gruppen minskar således inte högsta ledningens ansvar i de enskilda bolagen inom gruppen. Därtill ska varje tillståndspliktigt bolag ha en namngiven complianceansvarig, såsom konstateras ovan.

Ett avtal om utläggning ska ingås också då bolaget lägger ut compliancefunktionen till ett annat bolag som hör till samma koncern. I avtalet ska det fastställas vilka befogenheter som ges den person som sköter compliancefunktionen, personens rättigheter att få uppgifter samt rapporteringsförfarandet.

3 Compliancefunktionens resurser

Kriterier

Compliancefunktionen ska anvisas tillräckliga resurser. För att säkerställa att resurserna är tillräckliga ska tillsynsobjektet beakta arten, omfattningen och komplexiteten av sin verksamhet. Om bolagets affärsverksamhet utvidgas eller i betydande/väsentlig grad förändras, ska bolaget säkerställa att också compliancefunktionen utvidgas såvida det är nödvändigt med beaktande av den förändrade risken för att kraven inte följs i bolaget.

Compliancefunktionen ska vara självständig och oberoende i förhållande till affärsverksamheten. Compliancefunktionen kan emellertid delta i utvecklingen av affärsverksamheten på det sätt som beskrivs i stycke 40 och 41 i ESMAs riktlinjer. Compliancefunktionen ska även då bevara sin självständiga och oberoende ställning.

Finansinspektionens iakttagelser

Alla tillsynsobjekt som deltog i Finansinspektionens utredning hade lagt ut compliancefunktionen antingen helt eller delvis utanför bolaget eller koncernen. Något över hälften av de tillsynsobjekt som svarade på enkäten meddelade att de lagt ut compliancefunktionen i sin helhet.

I de bolag som delvis lagt ut compliancefunktionen varierade de utlagda complianceuppgifternas art och omfattning från rådgivning av ad-hoc-typ till även mycket omfattande uppgiftshelheter. Utifrån enkäten och det inlämnade materialet blev det för Finansinspektionen oklart i fråga om vissa bolag på vilket sätt den andel av den utlagda compliancefunktionen som blev kvar i bolaget hade organiserats, dvs. vilka complianceuppgifter som sköts i bolaget och av vem.

Utläggningen av tillsynsobjektens compliancefunktion koncentrerades vid granskningstidpunkten i huvudsak till sex tjänsteleverantörer. Tjänsteleverantörerna är advokatbyråer eller juridiska byråer, där utlagda compliancefunktioner sköts av namngivna personer. Hos en del av tjänsteleverantörerna sköts uppgiften av endast en person. De enskilda tjänsteleverantörerna erbjuder vanligen compliancetjänster till 3–7 bolag.

Över hälften av bolagen hade avtalat med tjänsteleverantören om det minimiantal timmar som ska användas för att sköta compliancefunktionen. Några bolag hade inte avtalat om något minimiantal timmar. Fem bolag hade inte överhuvudtaget avtalat med tjänsteleverantören om den arbetstid som ska användas för funktionen. De minimiantal timmar som avtalats om med tjänsteleverantören var med några få undantag lågt, i genomsnitt mindre än 6 timmar per månad. De bolag som hade lagt ut compliancefunktionen i sin helhet hade i genomsnitt avtalat om ett minimiantal timmar på under 7 timmar per månad. Utläggningens omfattning (helt eller delvis) observerades inte ha någon betydelse för den avtalade arbetstiden.

Tjänsteleverantörerna använde enligt enkäten i genomsnitt 11 timmar i månaden/bolaget för att sköta den utlagda compliancefunktionen. Det fanns emellertid en betydande spridning i hur arbetstimmarna fördelade sig mellan enskilda bolag: som minst användes ca 2 timmar i månaden och som mest ca 120 timmar i månaden för att sköta den utlagda uppgiften. Finansinspektionen observerade att antalet timmar som användes för compliancefunktionen avvek betydligt beroende på tillsynsobjekt och tjänsteleverantör.

En tredjedel av bolagen meddelade att den utlagda compliancefunktionen använder mindre än en arbetsdag i månaden för att sköta uppgiften. Utläggningens omfattning (helt eller delvis) observerades inte ha någon särskild betydelse för den använda arbetstiden: i flera fall använde en delvis utlagd compliancefunktion mer tid för att sköta uppgiften än en helt utlagd compliancefunktion.

Enligt enkäten råder det stor variation i den tid som personen använder för att sköta olika complianceuppgifter i de olika bolagen. Största delen av den utlagda compliances arbetstid går åt till rådgivning (i genomsnitt 38 procent av arbetstiden). Utlagd compliance använder i genomsnitt 11 procent av arbetstiden för inspektioner och 17 procent för övervakning. En tredjedel av bolagen meddelade att utlagd compliance inte använder någon tid alls för inspektioner. Utlagd compliance använder i genomsnitt 5 procent av arbetstiden för utbildning.

Ungefär hälften av de bolag som svarade på enkäten meddelade att den person som sköter den utlagda compliancefunktionen också har andra uppgifter i det bolag som den övervakar. Till de andra uppgifterna utöver compliance hör i huvudsak juridisk rådgivning eller andra juridiska tjänster, förvaltningsärenden, intern revision eller t.ex. att fungera som styrelsens sekreterare.

Då compliancefunktionen lagts ut till en större tjänsteproducent än till ett enpersons företag, biträds compliance officer typiskt av ett compliance team, där medlemmarna även fungerar som compliance officers ersättare. Då det hos tillsynsobjekteten internt utsetts en ersättare, är det enligt bolagen typiskt fråga om bolagets ekonomi- eller förvaltningsdirektör, riskkontrollansvariga eller verkställande direktören.

Finansinspektionens ståndpunkt

Med beaktande av de arbetstimmar som den utlagda compliancefunktion använder för uppgiften, kunde Finansinspektionen inte till alla delar säkerställa att resurserna var tillräckliga eller huruvida compliancefunktionen faktiskt hade organiserats på det sätt som regleringen förutsätter. Detta gäller särskilt de tillsynsobjekt som har lagt ut sin compliancefunktion i sin helhet. Många av dem som svarade på enkäten meddelade att compliance inte överhuvudtaget använder arbetstid för övervakning eller inspektioner, utan att tiden i huvudsak används för rådgivning, uppföljning av lagstiftningen och till att upprätta och uppdatera arbetsanvisningar eller verksamhetsprinciper.

Finansinspektionen framhäver att compliance inte uppfyller sina skyldigheter enligt regleringen såvida det inte alls utför övervaknings- eller inspektionsåtgärder. Det ankommer på bolagets styrelse att säkerställa att compliancefunktionen i tillräcklig grad sköter alla de uppgifter som ankommer på den enligt lag. Styrelsen försummar sina tillsynsuppgifter om den inte ingriper i verksamhet där compliancefunktionen är bristfällig.

Ovan nämnda iakttagelse stöds också av regelefterlevnadsrapporterna, av vilka det framgår att funktionen för regelefterlevnad i flera bolag inte har kunnat vidta övervakningsåtgärder inom avtalad tidtabell. Finansinspektionen har orsak att misstänka att en sådan tjänsteproducent inte på ett effektivt och relevant sätt kan sköta flera bolags utlagda regelefterlevnadsfunktioner samtidigt.

Tillämpning av proportionalitetsprincipen innebär inte att vissa uppgifter som ankommer på compliance skulle kunna lämnas helt ogjorda, utan att alla bolag inte behöver genomföra complianceuppgifter i samma omfattning eller med samma intensitet.

Finansinspektionen anser det vara god praxis att den person som sköter den utlagda compliancefunktionen har en ersättare i företaget som tillhandahåller den utlagda tjänsten. Om tjänsteleverantören är ett enpersons företag, ska tillsynsobjekteten ännu noggrannare säkerställa att bolaget har interna arrangemang som avser ansvar och ersättare både var gäller den complianceansvarigas kompetens och tidsanvändning. Tillsynsobjekteten ska ha beredskap att ordna compliancefunktionen på ett tillförlitligt sätt även i de fall då den tjänsteproducent som sköter den utlagda funktionen tillfälligt är förhindrad att sköta sin uppgift.

Finansinspektionen framhäver compliancefunktionens oberoende av bolagets affärsverksamhet då bolaget fastställer compliancefunktionens övriga uppgifter. Finansinspektionen rekommenderar således bolaget att skilja åt de juridiska uppgifterna och complianceuppgifterna och att vid behov skaffa tjänsterna i fråga av olika tjänsteproducenter. Om bolaget tillämpar proportionalitetsprincipen i sammanslagningen av olika funktioner, ska det dokumenteras varför detta är motiverat.

4 Compliancefunktionens verksamhetsprinciper

Villkor

Compliancefunktionens skyldigheter, kompetenser och befogenheter ska fastställas i compliancefunktionens verksamhetsprinciper eller andra gemensamma handlingsanvisningar eller interna anvisningar som beaktar verksamhetens omfattning och art i tillsynsobjektet. Tillsynsobjektets styrelse ska se över och fastställa verksamhetsprinciperna regelbundet.

Verksamhetsprinciperna bör innehålla information om compliancefunktionens övervakningsprogram och rapporteringsskyldigheter samt om att övervakningen är riskbaserad. I verksamhetsprinciperna ska det fastställas arrangemang som säkerställer att compliancefunktionens skyldigheter sköts kontinuerligt. Sådana är t.ex. arrangemang med ersättare och arrangemang i händelse av tillsynsobjektet återtar skötseln av sin compliancefunktion. Bolaget ska fastställa och dokumentera utnämningen och avskedandet av compliance officeren och den complianceansvariga. Därtill ska den kompetens och erfarenhet som krävs av de personer som sköter compliance fastställas.

I verksamhetsprinciperna ska det fastställas att de personer som sköter compliancefunktionen har tillgång till de uppgifter som är väsentliga med tanke på deras uppgifter och att de har användarrättigheter till alla relevanta databaser eller dokument, rapporter över interna eller externa inspektioner samt till andra rapporter som upprättats för högsta ledningen eller övervakningsfunktionerna.

Av verksamhetsprinciperna ska det även klart framgå på vilket sätt compliancefunktionens uppgifter har fördelats i det fall där funktionen är delvis utlagd. Beskrivningen ska upprättas för enskilda uppgifter och ansvar. I verksamhetsprinciperna eller i bolagets policy om intressekonflikter ska eventuella intressekonflikter i anknytning till compliancefunktionen beaktas.

Finansinspektionens iakttagelser

Finansinspektionen observerade flera brister i verksamhetsprincipernas innehåll, bl.a. vad gäller kompetens, definieringen av uppgifter, ansvar och befogenheter samt rapportering:

- En tredjedel av tillsynsobjekten har i sina verksamhetsprinciper inte fastställt något arrangemang med ersättare om den egentliga compliance officeren är frånvarande.
- Ungefär hälften av tillsynsobjekten hade i sina verksamhetsprinciper inte på ett ändamålsenligt sätt eller överhuvudtaget fastställt vem som utnämner och avskedar den person som ansvarar för compliancefunktionen och den utlagda compliance officeren. En del av tillsynsobjekten hade endast fastställt utnämningen, inte avskedandet. En del hade endast fastställt utnämningen och avskedandet av en intern complianceansvarig.
- Två tredjedelar av tillsynsobjekten hade i sina verksamhetsprinciper inte på ett ändamålsenligt sätt eller överhuvudtaget fastställt återtagandet av compliancefunktionen efter att utläggningen avslutas.
- En del av tillsynsobjekten hade i sina verksamhetsprinciper inte överhuvudtaget beaktat eventuella intressekonflikter i det fall att compliance officeren/compliancefunktionen även sköter andra uppgifter i eller utanför bolaget. Majoriteten av tillsynsobjekten hade i sina verksamhetsprinciper endast beaktat bolagets interna intressekonflikter, men inte överhuvudtaget bolagets externa intressekonflikter för compliancefunktionens del.

- Majoriteten av tillsynsobjekten hade kortfattat fastställt den kompetens som krävs av compliance officern som sköter utlagd verksamhet och av bolagets complianceansvariga eller så hade detta inte fastställts alls.
- För Finansinspektionen blev det i fråga om flera bolag som delvis lagt ut sin compliancefunktion oklart på vilket sätt uppgifterna hade fördelats mellan bolagets interna compliancefunktion och den utlagda compliancefunktionen.

Finansinspektionens ståndpunkt

Finansinspektionen uppmanar tillsynsobjekten att försäkra sig om att bolagens verksamhetsprinciper överensstämmer med regleringen. Bolagen uppmanas att särskilt fästa uppmärksamhet vid följande faktorer:

- Utnämning och avskedande av compliance officern och den complianceansvariga samt arrangementet med ersättare ska fastställas och dokumenteras.
- Bolaget ska fastställa på vilket sätt det återtar complianceuppgifterna eller överför dem till en ny tjänsteleverantör när utläggningen avslutas.
- Den personal som ansvarar för compliance i tillsynsobjektet ska ha den kännedom, de färdigheter och den sakkunskap som uppgifterna kräver. Bolaget ska fastställa hurdan kompetens och erfarenhet som krävs av compliance officern och av den complianceansvariga.
- Det ska fastställas vem som sköter vilka av compliancefunktionens uppgifter i de fall då verksamheten läggs ut delvis. Alla de uppgifter som enligt regleringen ankommer på compliancefunktionen ska beaktas när uppgifterna fördelas.
- Befogenheterna för de personer som sköter compliancefunktionen ska fastställas mer omfattande och mer detaljerat än för närvarande.
- Compliancerapporteringens frekvens och innehåll ska fastställas noggrannare än för närvarande.

Finansinspektionen anser att bolagen inte i tillräcklig grad har beaktat intressekonflikter i organiseringen av den utlagda funktionen. Finansinspektionen uppmanar bolagen att fästa särskild uppmärksamhet vid intressekonflikter som ansluter sig till tidsanvändningen och prioriteringen av olika arbetsuppgifter i den utlagda compliancefunktionen samt vid de metoder som krävs för att hantera dem. Det rekommenderas att intressekonflikter och hanteringen av dem tas med som en del av den interna kontrollens regelbundna rapportering.

5 Compliancefunktionens uppgifter

Villkor

Compliancefunktionen har i uppgift att biträda tillsynsobjektets styrelse att hantera de risker som följer av att regleringen inte följs. En viktig del av compliancefunktionens uppgifter är att genomföra övervakningsåtgärder enligt ett övervakningsprogram samt vid behov. Compliancefunktionen ska också delta i övervakningen av behandlingen av klagomål samt i utbildningen av och rådgivningen för personalen.

Det bör utarbetas en riskbedömning om compliancefunktionen, utifrån vilken det för compliance upprättas ett arbetsprogram samt ett riskbaserat övervakningsprogram, där tyngdpunkterna inom övervakningen och rådgivningen fastställs. Riskbedömningen ska ses över och uppdateras regelbundet. I ES-MAs riktlinjer (styckena 19–26) ges närmare anvisningar om vilka faktorer som ska beaktas när övervakningsprogrammet utarbetas. I riktlinjerna framhävs att alla de övervakningsåtgärder som funktionen för regelefterlevnad utför inte kan grunda sig enbart på skriftligt material.

Compliancefunktionen ska biträda affärsenheterna i arrangerandet av lämplig utbildning. Utbildningen ska omfatta alla de anställda som direkt eller indirekt deltar i utövandet av verksamhet i enlighet med bolagets verksamhetstillstånd. Utbildning ska ordnas regelbundet och vid behov. I utbildningen ska väsentliga ändringar t.ex. i lagstiftningen beaktas.

Compliancefunktionen ska rapportera till bolagets högsta ledning både regelbundet och vid behov. I ES-MAs riktlinjer (styckena 27–31) finns en lista på de ärenden som ska behandlas i compliancerapporterna.

Finansinspektionens iakttagelser

Utifrån bolagens svar fick Finansinspektionen den uppfattningen att inte alla bolag eller compliance officers som sköter utlagd verksamhet känner till vilka uppgifter och skyldigheter som ansluter sig till compliancefunktionen.

Finansinspektionen observerade att kontroll och övervakning i vissa bolag endast täcker en uppdatering av interna anvisningar. Detta kan inte anses vara tillräckligt. Utifrån svaren använder compliancefunktionen mest tid för rådgivning.

Riskbedömning

Fem bolag saknade helt en riskbedömning. I vissa bolag ingår complianceriskerna som en del av bedömningen av de operativa riskerna. En del av bolagen hade svårigheter att skilja åt complianceriskerna och de operativa riskerna. Fem av bolagen har i de riskbedömningar som lämnats till Finansinspektionen endast räknat upp riskerna utan att fastställa riskernas sannolikhet eller deras ömsesidiga betydelse.

Riskbaserat övervakningsprogram

Fem bolag hade inte överhuvudtaget utarbetat något riskbaserat övervakningsprogram. Den vanligaste motiveringen till detta var att bolagen endast har liten verksamhet.

Det observerades många brister i bolagens övervakningsprogram. I flera bolag var inspektionsplanerna oklara. I övervakningsprogrammet hade det t.ex. antecknats att compliancefunktionen ska göra två inspektioner, men temat och genomförandesättet hade lämnats öppna. Dessutom fanns det bolag i vilkas övervakningsprogram det inte överhuvudtaget antecknats några inspektioner eller så hade man planerat för lite av dem med beaktande av arten och omfattningen av bolagets affärsverksamhet. I vissa bolag motsvarade de valda inspektionerna inte tyngdpunkterna i bolagets riskbedömning. Dessutom kunde det observeras att de som skötte utlagd compliance gjorde samma inspektion(er) i alla bolag. Övervakningsprogrammet saknade ofta också en bedömning av utbildningsbehovet.

I många bolag godkände styrelsen övervakningsprogrammet först samma år som övervakningsprogrammet gällde. Som längst hade övervakningsprogrammet godkänts först 11 månader efter att det börjat tillämpas. Av de tillsynsobjekt som deltog i utredningen meddelade fyra att deras styrelse godkänner det riskbaserade övervakningsprogrammet för compliance varje år. I fråga om några bolag var det oklart för Finansinspektionen om bolagets styrelse har godkänt övervakningsprogrammet överhuvudtaget.

Utbildning

I flera bolag har compliancefunktionen senast ordnat utbildning år 2021 eller så har det gått över ett år mellan de två senaste utbildningarna. I vissa bolag omfattar utbildningarna inte hela personalen, utan endast t.ex. styrelsen och anknutna ombud. I vissa bolag har utbildningen endast bestått av regleringsöversikter som compliancefunktionen presenterat.

Compliancerapporter

Enligt Finansinspektionen var nivån på bolagens compliancerapporter i huvudsak svag. Nästan alla bolag hade betydande brister i compliancerapporternas innehåll. I många rapporter beskrevs endast genomförda åtgärder, men man lyfte inte fram compliancefunktionens observationer eller de bedömningar som gjorts utifrån observationerna. I flera bolags compliancerapporter saknades information om gjorda inspektioner och de observationer som gjorts vid dem.

För Finansinspektionen var det oklart på vilket sätt bolagens interna compliancefunktion rapporterar till styrelsen i de fall då funktionen är delvis utlagd. Enligt Finansinspektionens uppfattning täckte bolagens compliancerapporter endast den utlagda compliancefunktionen. I dem tas inte överhuvudtaget ställning till de complianceuppgifter som bolaget inte hade lagt ut.

Finansinspektionens ståndpunkt

Finansinspektionen framhäver att övervakning och inspektioner inte enbart kan grunda sig på skriftligt material, utan att compliancefunktionen även ska övervaka bolagets verksamhet på plats i bolagets lokaler. Compliancefunktionen ska delta i kommenteringen och upprättandet av anvisningar, men det räcker inte ensamt till för att täcka övervakningsskyldigheten.

Med beaktande av att de tjänsteleverantörer som sköter utlagd compliance också sköter complianceuppgifter i flera andra bolag och med beaktande av den tid som de använder för att sköta uppgifterna i de enskilda bolagen, står det klart att utlagda compliancefunktioner inte är närvarande i tillsynsobjektens dagliga verksamhet. På så sätt kan de inte heller i tillräcklig grad övervaka compliance i tillsynsobjektens verksamhet.

Utifrån utredningen använder compliancefunktionen mest tid för rådgivning, vilken är en viktig del av funktionens uppgifter. Finansinspektionen anser emellertid att bolagen genom att fokusera på rådgivningen inte kan underlåta att sköta de andra uppgifterna som ankommer på compliancefunktionen.

Finansinspektionen anser att bolagen och compliancefunktionen i de flesta fall inte har tillräcklig kompetens för att identifiera och bedöma complianceriskerna i de enskilda bolagen.

Riskbedömning

Alla tillsynsobjekt ska upprätta en riskbedömning om compliancefunktionen. Regleringen tillåter inte att man avviker från detta. Utan en riskbedömning kan bolagen inte utarbeta övervaknings- och arbetsprogram för compliancefunktionen. I riskbedömningen ska de enskilda bolagens särskilda egenskaper beaktas. Riskbedömningen av compliancefunktionen kan slås samman med bedömningen av de operativa riskerna, men bolagen ska då kunna skilja åt skillnaderna i dessa risker. Finansinspektionen anser det vara otillräckligt att endast räkna upp riskerna i riskbedömningen. Därtill ska bolagen bedöma riskernas sannolikhet och ömsesidiga betydelse.

Riskbaserat övervakningsprogram

Alla bolag ska ha ett riskbaserat övervakningssystem, där det fastställs vad som är föremål för inspektion innevarande år samt när och hur inspektionerna genomförs. Övervakningsprogrammet ska därtill innehålla en bedömning av utbildningsbehovet. Finansinspektionen anser att styrelsen ska godkänna övervakningsprogrammet innan det börjar gälla.

Finansinspektionen framhäver att inspektioner och övervakningsåtgärder ska väljas utifrån en riskbaserad bedömning och utifrån bolagets individuella behov. Finansinspektionen anser att det inte är trovärdigt att en utlagd compliancefunktion varje år skulle kunna utföra en djupgående inspektion av verksamheten i tillsynsobjektet som helhet.

Utbildning

Compliancefunktionen ska sköta utbildningen av personalen. Utbildningen ska vara regelbunden, men vid behov ska compliancefunktionen även vara beredd att ordna extra utbildningar. I planeringen av utbildningen ska de riskområden som fastställs i riskbedömningen beaktas. Utbildning ska ordnas för alla relevanta personer, inte endast för en liten del av personalen. Finansinspektionen anser att det för att uppfylla utbildningsskyldigheten inte räcker med att endast ordna regleringsöversikter för styrelsen.

Compliancerapporter

Finansinspektionen framhäver att compliancerapporterna ska täcka hela compliancefunktionen. När rapporterna upprättas ska de krav som ges i ESMA:s riktlinjer beaktas. I rapporterna ska det konkret tas ställning till bolagets ärenden och compliancefunktionens observationer ska lyftas fram. Compliancerapporterna ska innehålla gjorda inspektioner och de observationer som gjorts vid dem samt eventuella uppföljningsåtgärder.

Compliancefunktionen ska rapportera om sin verksamhet och sina observationer minst varje år till tillsynsobjektets högsta ledning. Finansinspektionen rekommenderar att compliancefunktionen utöver detta årssammandrag även rapporterar till styrelsen minst varje kvartal. Därtill ska compliancefunktionen ha möjlighet att i övrigt föra fram de brister som den observerar för styrelsens kännedom.

6 Styrelsens roll i organiseringen av den interna kontrollen

Villkor

Styrelsen bär ansvar för att tillsynsobjektet har tillräckliga, tillförlitliga och effektiva interna övervakningsfunktioner i förhållande till arten och omfattningen av dess verksamhet. Styrelsen ska följa funktionernas effektivitet och vid behov vidta åtgärder för korrigerade observerade brister. Därtill ska styrelsen minst varje år bedöma den utlagda funktionens effektivitet och lämplighet i förhållande till bolagets affärsverksamhet.

Styrelsen har i uppgift att godkänna och omvärdera compliancefunktionens verksamhetsprinciper. Styrelsen bör årligen godkänna det riskbaserade övervakningsprogrammet för funktionen. Därtill ska styrelsen behandla compliancefunktionens rapporter.

Finansinspektionens iakttagelser

Finansinspektionen observerade att några av de bolag som deltog i utredningen enligt inlämnade styrelseprotokoll inte överhuvudtaget hade behandlat ärenden i anslutning till compliancefunktionen år 2021 eller i början av 2022. Majoriteten av tillsynsobjektens styrelser får det övervakningsprogram och den compliancerapport som compliancefunktionen upprättar varje år för kännedom. Endast sex bolag meddelade att det behandlat den interna revisionens övervakningsrapporter i anslutning till compliancefunktionen.

Styrelsernas verksamhet är emellertid krävande att bedöma, eftersom styrelseprotokollen upprättas på mycket varierande sätt i tillsynsobjekten. I majoriteten av bolagen kan man utifrån styrelseprotokollen inte med säkerhet säga vilka ärenden som styrelsen diskuterat, huruvida de compliancefrågor som presenterats för styrelsen väckt diskussion, vilka slutledningar som gjorts eller om styrelsen till exempel har ifrågasatt de ärenden som affärsverksamheten eller övervakningsfunktionerna framfört. Fastän detta delvis kan anses bero på den praxis som styr upprättandet av mötesanteckningar och protokoll, leder de bristande protokollsanteckningarna emellertid till slutsatsen att styrelserna på sina möten varken diskuterar med, ställer frågor eller lämnar kommentarer eller bedömningar till den verkställande ledningen eller compliancefunktionen. Därtill observerade Finansinspektionen att en utlagd compliancefunktion i de flesta fall inte deltar i bolagens styrelsesammanträden, på vilka man behandlar compliancefunktionens övervakningsprogram, rapporter eller iakttagelser.

Av de styrelseprotokoll som lämnats till Finansinspektionen framgick det inte heller med undantag för ett bolag att styrelserna regelbundet skulle bedöma om compliancefunktionen har tillräckliga resurser eller om övervakningsåtgärderna är effektiva. Enligt utredningen har endast några av tillsynsobjekten bedömt compliancefunktionens resurser och effektivitet med beaktande av arten och omfattningen av bolagets verksamhet under det gångna året.

Finansinspektionens ståndpunkt

Finansinspektionen anser att utlagd compliance bör delta i de styrelsesammanträden, på vilka man behandlar compliancefunktionens övervakningsprogram, compliancerapporter eller annat material som compliancefunktionen utarbetar, så att compliance officeren kan presentera dokumenten i fråga och vid behov svara på styrelsen frågor. Finansinspektionen rekommenderar att styrelseledamöternas frågor, kommentarer och slutledningar noggrannare än hittills antecknas i styrelseprotokollen eller bilagorna till dem.

Observerade brister kan också bero på att det i styrelserna inte finns tillräcklig kunskap för att bedöma och utmana de interna kontrollfunktionernas verksamhet. Styrelserna har inte heller nödvändigtvis anammat sin uppgift att utmana den verkställande ledningen. Finansinspektionen rekommenderar att tillsynsobjektens styrelser regelbundet förutsätter att den verkställande ledningen ger en utredning utifrån vilken styrelsen kan bedöma om de oberoende kontrollfunktionerna är effektiva och om resurserna är tillräckliga. Styrelsen ska minst varje år bedöma effektiviteten och tillämpligheten av den utlagda verksamheten i förhållande till bolagets affärsverksamhet. I dessa fall ska den utlagda compliancefunktionen inte vara närvarande på styrelsesammanträdet. Styrelsen ska också varje år höra compliancefunktionen och representanter för andra interna kontrollfunktioner utan att den verkställande ledningen är närvarande.

7 Skyldighet att göra en lämplighetsbedömning

Lämplighetsbedömningen (Fit & Proper) gäller ledande befattningshavare i tillsynsobjekten samt både den compliance officer som sköter utlagd verksamhet och bolagets egen complianceansvariga. Tillsynsobjektet ska bedöma om personen uppfyller de krav på tillförlitlighet och lämplighet (inklusive yrkesskicklighet) som fastställs i regleringen innan personen väljs för uppgiften. Den organisation som gör valet ska på ett tydligt sätt göras medveten om dessa förutsättningar som stöd för beslutsfattandet. Tillsynsobjektet är skyldigt att inhämta alla nödvändiga uppgifter och utredningar om personen. Dessutom ska tillsynsobjektet bedöma betydelsen av sådana faktorer som eventuellt kommer fram först i samband med Finansinspektionens utredningar. Finansinspektionen har i uppgift att säkerställa att den bedömning som görs hos tillsynsobjektet är ändamålsenlig.

Finansinspektionen ska meddelas om nya utnämningar och ändringar samt om lämplighetsbedömningarna i anslutning till dem. Finansinspektionen rekommenderar att anmälan görs i god tid före utnämningsbeslutet. Anmälan ska emellertid alltid göras utan dröjsmål efter utnämningsbeslutet eller ändringar i uppgifterna, såvida inte annat förutsätts i lagstiftningen eller i Finansinspektionens föreskrifter och anvisningar som grundar sig på den.